

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Надежда Михайлова [Маринчевска], Институт за изследване на изкуствата – Българска академия на науките

по конкурса за заемане на академичната длъжност професор за професионално направление 8.4. „Театрално и филмово изкуство“, научна специалност „Кинознание, киноизкуство и телевизия“, обявен от НАТФИЗ „Кръстьо Сарафов“ и публикуван в ДВ № 109 от 21.12. 2021 с кандидати:

доц. д-р Радостина Нейкова Нейкова

и

доц. д-р Господин Матеев Неделчев.

I. Оценка за съответствие с минималните национални изисквания:

От приложените материали се вижда, че и двамата кандидати – доц. д-р Радостина Нейкова и доц. д-р Господин Неделчев отговарят на минималните национални изисквания за заемане на академичната длъжност професор.

Същевременно не мога да не спомена неправилното попълване на точките в наукометричната карта на доц. д-р Господин Неделчев в раздел Г, точка 12 – „Реализиран кратък авторски продукт в областта на изкуствата“. Там са отчетени 1530 точки, а като доказателства по Г-12 са посочени всички 51 авторски филми и продуцентска дейност на автора от самото начало на творческата му дейност, включително тези, отчетени вече в раздел В, точка 4 – „Реализиран авторски продукт в областта на изкуствата (филм, спектакъл, изложба, концерт и др.)“. Не мога да приема този вариант на попълване на наукометричната карта, а смятам, че и в НАЦИД няма да приемат доказателства, които датират отпреди доцентурата на доц. д-р Господин Неделчев през 2017 година. Същевременно, в материалите по конкурса могат да се видят създадените от кандидата Неделчев авторски плакати, които напълно отговарят на изискванията по Г-12 (кратък авторски продукт), но са останали неотчетени в наукометричната карта. В този смисъл препоръчвам преработка на картата, като по този начин ще бъдат покрити изискванията за академичната длъжност професор по раздел Г.

II. Изследователска и (или) творческа дейност и приноси:

A: ДОЦ. Д-Р РАДОСТИНА НЕЙКОВА

II. A- 1 Изследователска дейност

Като хабилитационен труд доц. д-р Радостина Нейкова представя монографията „Естетика, технология и комуникация в киното за юношеска аудитория“. Трудът е резултат от дългогодишните проучвания на авторката, която вече има публикувана монография за филмовата естетика и комуникация при по-ранната детска възраст – „Съвременно детско кино“ (2016). Новото ѝ проучване е с фокус върху най-активната аудитория на киното в световен мащаб – тийнейджърската. В този смисъл изследването има принос към актуалното допълване на картината за нагласите, психологията на възприемане и динамиката на вкусовете на младите зрители. Същевременно трудът може да има определена стойност и за продуценти и разпространители. Радостина Нейкова поставя акцента си върху характерното за възрастта „предефиниране на психосоциалната идентичност, установена на по-ранните етапи, експериментиране с различни сексуални, професионални и образователни роли, съчетаване на основните нагони на индивида с наследството и с възможностите му“ (с. 4). Докато в по-ранни свои публикации Радостина Нейкова се фокусира по-скоро върху описанието на технологичния процес в дигиталното кино, тук вече има анализ на връзката между технологията и естетиката в киното и това е белег за нейното научно израстване.

В изследването е направен анализ на различни наративни и визуални модели, което е задача с особена трудност, защото често параметрите се припокриват и границите се размиват в постмодерния микс от жанрове, стилове и множество препратки. При това анализът е осъществен от няколко гледни точки – от гледната точка на комуникацията и перцепцията, от психоаналитичен ракурс и изследване на трансформацията на архетипите до киноведския анализ на филмовата тъкан.

Радостина Нейкова изгражда текста си върху широкото цитиране на примери – от японския майстор Хироказу Корееда, през шведското или белгийско кино до комиксовите сюжети на Марвел или „Подслон“ на Драгомир Шолев. Многоотомно-сериийните истории като тези за Хари Потър,

„Дивергенти“, „Игрите на глада“ или „Игри на тронове“ се редуват с анимационни филми в обхватни географски ширини. Тук обаче имам и препоръка: авторката улавя пулса на широките психологически кинопристрастия на подрастващите поколения, но основава по-голямата част от изложението си върху отделни примери – case studies. Между тях определено има връзка, но тя би следвало да се изяви по-концептуално.

Иначе отделните части на монографията са теоретично артикулирани: значението на иконографията и технологията за подрастващата публика, свикнала с високотехнологични изисквания, „естественият“ дуализъм между реалистичните истории и технологично-фантастичните сюжети, романтичните трансформации на класическата приказка, пригодена за съвременни тийнейджъри и тяхната психотерапевтична функция и т.н.

Специфичен принос на монографията е акцентът върху българското детско-юношеско кино както в исторически, така и в съвременен контекст. Трябва да се отбележи, че българските изследвания върху детското и юношеското кино се броят на пръсти.

Доц. д-р Радостина Нейкова има още една монография – „Комиксът на съвременния екран“ и прилага 22 научни статии и студии, шест от които са индексирани в световно признати бази данни като Web of Science, Scopus и ERIH+. Останалите са публикувани в издания с научно рецензиране и в специализирани издания за изкуство у нас и в чужбина. Внутрителната публикационна дейност на Радостина Нейкова отразява нейното трайно пристрастие към изследването на анимационното кино, визуалните аспекти на екранните изкуства и творчеството за деца и юноши. Очевидно, че тези публикации имат обществено признание, за което свидетелстват приложените 44 цитирания в научни издания.

Доц. д-р Радостина Нейкова прилага в допълнение към научно-теоретичната си дейност и участието си с доклади в 13 международни и 14 национални конференции.

II. А- 2 Творческа дейност

Доц. д-р Радостина Нейкова е сценарист, режисьор, художник и аниматор на анимационни филми с определен интерес към авторските нестандартни технологии. За конкурса тя представя два филма, 10 авторски

изложби (3 у нас и 7 в чужбина), както и работата си като илюстратор на 7 книги, 5 от които са издадени в чужбина и 2 – в България.

„Грозна приказка“ (2018, реж. Радостина Нейкова, сц. Радостина Нейкова, Георги Мерджанов) е необичаен анимационен филм, в който семейна битка между мъж и жена буквално разкъсва платното върху което водят живота си, за да го зашие на финала с груб и неравен бод, обозначаващ сдобряването, но и символизиращ горчивия спомен и травмата от неразбирателството. Филмът е изграден с иронично намигване към кичовата естетика на ковьорчета и бродерии от времето на бабите ни, но и същевременно провокира с голите фигури на персонажите. На пръв поглед филмът е сатиричен и е далече от поетичното, но финалът определено апелира към топлата романтика със символиката на намерената игла, която да зашие грозната дупка – „призрака на предишните караници“. Филмът е реализиран с нестандартна техника – бродерия върху канава, която поради изключителната си трудоемкост, е рядко срещана в световното анимационно кино. Технологиията изисква множество кадри – парчета от канава, върху които да се избродират отделните фази. На места се използват изрезки от същия материал с контур от конец, който да маркира движенията на фигурите. Поради пълната невъзможност отделните фази да се следят прецизно, както това става при обичайната практика на хартия или паус, цялостното движение на филма трепти и пулсира, без обаче да прилича на такива по-разпространени авторски техники като „живопис под камера“ например. Радостина Нейкова подчертава това трептене чрез оставяне на отделни елементи от визията във вид на свободни конци, които се анимират под камера – треви, корони на дървета, облекло и т.н. Тези елементи въздействат като свободни частици емоция, която не се поддава на строгата логика на драматургията. Същевременно върховите моменти на конфликта се репрезентират чрез обратната страна на бродерията – хаотично, бъдещо тревожно изображение, което сме виждали от бабините бродирани покривчици, обърнати наобратно. Качествата на филма са предимно в това, че Радостина Нейкова успява да постигне едновременно усещането за противоречивост, изменчивост и крехкост на емоциите на условните си персонажи (вечните Адам и Ева), заедно с усещането за материалност на битието, осъществено чрез плата и конца, символизиращи здравето земно начало. Тези качества на филма са оценени с награди от 9

международни журита и едно национално. Филмът е селектиран и за 33 международни фестивала на анимационния филм.

„*Мармалад*“ (2020, реж. Радостина Нейкова, сц. Радостина Нейкова, Ханна Шварц) е изпълнен със същата бродирана техника, но този път това е импресия за деца. Светлите, ярки цветове и свободното движение създават усещането за хармония и свобода на полета на детето в преследване на откраднатия от птица сладолед. Силно стилизираната рисунка създава „игрово“ настроение, но и отправя към идеята за преодоляване на страха у детето. Оригиналността на сюжета идва от прецизното познаване на психологията на децата във възрастта 6-8 години и свойството им както да се концентрират върху даден факт (момичето, открадването на сладоледа), така и да се разсейват (впускането във въображаемо приключение с птицата). Изборът на стилизирано движение на основните персонажи е допълнен и от малки „подпрагови“ движения на конците на облаците и тревите. В рамките на една привидно плоскостна стилистика, това придава плътност и богатство на анимацията. Филмът има 13 международни и 1 национална награди и е селектиран на 82 международни фестивала.

Двата филма на доц. д-р Радостина Нейкова имат свой принос в развитието на българското анимационно кино, добавяйки оригинален стил и нов подход в интерпретирането на възможностите на анимационните техники.

Б: ДОЦ. Д-Р ГОСПОДИН НЕДЕЛЧЕВ

II. Б- 2 Творческа дейност

Доц. д-р Господин Неделчев се представя на конкурса изцяло с художественотворчески постижения (съответно на чл. 73, ал. 3 от Правилника за условията и реда на придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в НАТФИЗ „Кръстьо Сарафов“). Приложени са два анимационни филма, в които Господин Неделчев е режисьор, художник и аниматор, два документални филма, в които са включени негови анимации, един документален филм и един анимационен филм, където той е продуцент.

„*Рестарт*“ (2017) е филм за алиенацията и отчуждението, в който музиката и живителната сила на тангото възвръщат надеждата за пълноценно общуване между хората. На блед абстрактен фон един по един се появяват мъже, вперили поглед в сутрешния си вестник. Столове и масички се

материализират функционално под и около тях като в парижко бистро. Никой не обръща внимание на постепенно появяващия се около тях свят – преминаващи хора, гонитба между престъпници, стрелба, която убива един по един седящите. Постепенно изплуващият от мъглата град е обхванат от експлозии и пожари, причинени от ниско прелитащи бомбардировачи, докато се стопи в ада на ядрена гъба. Само един от персонажите остава жив. Вероятно това, че не е чел вестник, а е слушал музика от слушалките си, го запазва. Вниманието му е привлечено от танцувална зала и магическите звуци на тангото го мамят към танцуващите. Изненадващо, танцуващите фигури са натурно заснети, но изображението е обработено и създава впечатлението на призрачност. Влизайки в залата, виждаме героите от първата част на филма, вече цветни и осъзнаващи света около себе си, въввлечени в омаята на танца, музиката и общуването. Филмът продължава някои от стилистичните търсения на Господин Неделчев от предишни години – комбинирането на качествата на класическата рисувана анимация с дигиталните възможности на компютърната обработка. В този смисъл авторът вече е създал свой оригинален и разпознаваем визуално-пластичен стил. Контрастът между стилизираните типажки и реално заснетите танцьори съдържа енергийния заряд на сблъсъка между различен тип естетически условности. В случая обаче различните по своя характер изображения се преплитат органично и успяват да повдигнат емоционалния градус във финала на филма. Филмът е селектиран на три международни и един национален фестивал.

„Любовта, без която не можем“ (2022) е посветен на Борис Карадимчев и едноименната му хитова песен за „Тангра“. Творбата показва едновременно два противоположни свята – на жадната за зрелище тълпа, която се втурва в преследване на случайно попаднало в киносалона птиче и на тъжния цигулар, който единствен показва човещина и милосърдие, спасявайки раненото същество. Екранната драматургия не следва стиховете на песента, а създава нова история, сблъсквайки бездушието с добротата и състраданието, без при това да изпада в откровена сантименталност. Господин Неделчев изгражда визията на своите персонажи с монохромен обобщен контур, като често лицата в тълпата се представят само чрез безличен овал. Същевременно авторът подсилва сатиричната линия във филма като представя образите от екранната мелодрама, по която тълпата лее лицемерни сълзи, чрез ярки цветни „фотоизрезки“. Те са събирателни образи, но например в пародирания облик

на екранния хубавец прозират чертите на филмовата легенда Кларк Гейбъл. Малки шегички, които само ценителите на киното ще разберат. В този филм отново личи умението на Господин Неделчев да обединява в единна структура разнородни по своя характер изображения, търсейки за пореден път остротата на контраста. При това умението му да стилизира „натурните“ образи води до много успешен резултат. Всъщност, строго погледнато, авторът не е използвал истински фотоизрезки, а е създал тяхно стилизирано рисувано подобие, за да не разкъса връзката между линейната рисунка на филмовите фенове и „имиджовата“ характеристика на тяхната екранна мания. Двата стила – гротесковият фотореализъм (ако може да се нарече така) и условната контурна рисунка взаимно се допълват в тази творба. Филмът получи награда на Националния фестивал на българското кино „Васил Гендов“ 2022 и е селектиран за няколко международни фестивала.

„*За смисъла на астрологията*“ (2020) и „*Приказка за вярата*“ (2020) са два документални филма на режисьора Стилиян Иванов, в които са вплетени анимационни кадри на Господин Неделчев. Те са типичен пример за хибридна документална анимация, в която единият тип условност усилва въздействието на другия и обратно. Художникът работи в различни стилистики – от вариации на християнската иконография, през примитива на скалните рисунки до дигиталното, „вселенско“ внушение на зодиакалните знаци.

„*Гражданинът Сис*“ (2019) е изцяло документален филм на Господин Неделчев, посветен на Владимир Сис – чешки журналист, военен кореспондент и фотограф. Проследява се дейността му още от Балканските войни през Втората световна война и до смъртта му в комунистически затвор в Леополдов. Сис е верен поддръжник на България, изследовател на исторически и културоведски архиви от манастири из целия Балкански полуостров, общественик, познавач на балканската култура. Филмът е изграден върху снимки и нови документи (сценарий Влади Киров и Господин Неделчев), върху интервюта с учени и родственици на Сис и е сниман в седем страни. „Гражданинът Сис“ носи белезите на доброто документално кино, което изгражда обективен портрет на значима, но в случая забравена, личност и изгражда правдиво духа на историята. Господин Неделчев тук се показва в друга светлина – като интересен документалист, който не се изкушава от параболите на анимационното кино, а се придържа към строгите рамки на

историческата истина. Филмът има широко разпространение в кината и телевизионните канали у нас и в чужбина.

Ролята на доц. д-р Господин Неделчев във филма „**Органика**“ е тази на продуцент. Филмът на Нина Русева е анимационна визуализация на джаз-пиесата на композитора Анатолий Вапилов, изпълнена в техниката „живопис под камера“. Живописната импресия е комбинирана с натурно заснети кадри на бушуващи морски вълни и в това успешно съвместяване се усеща присъствието и опитът на продуцента.

Анимационното творчество на доц. д-р Господин Неделчев се отличава с ярък и индивидуален авторски почерк, който съчетава изразителността на класическата рисунка с възможностите на дигиталната технология, като създава нестандартни, интересни и въздействащи произведения.

III. Други дейности на кандидатите:

И двамата кандидати имат дългогодишна преподавателска дейност в НАТФИЗ „Кръстьо Сарафов“, като през годините са водили различни курсове в специалност „Анимация“.

Доц. д-р **Господин Неделчев** е бил последователно асистент на проф. Тодор Динов, проф. Димитър Томов и проф. Доньо Донеv, асистент - преподавател по анимация, главен асистент, доцент, а понастоящем е ръководител на бакалавърската специалност „Анимация“ и на магистърската програма „Анимационна режисура“. Преподавал е „Анимационен декор“, „Анимационен типаж“, „Технология на анимационния филм“, „Живопис“ и др. Разработил е Магистърска програма по „Анимационна режисура“.

Доц. д-р **Радостина Нейкова** също е преподавала и преподава множество дисциплини в НАТФИЗ: „Рисуване“, „Живопис“, „Анимационни техники“, „Драматургия на хибридни екранни форми“, „История на българското анимационно кино“, „Анализ на анимационен филм“ и др.

Доц. д-р **Радостина Нейкова** също така е ръководител и участник в екипите на международни проекти като: European Alliance of Academies; Асоциация на анимационни фестивали, Creative Europa, 2020 – 2023; 21st Century Animation: Innovation, Aesthetics, Approaches – Book project, CILECT; Animation student meeting – проект на студенти и преподаватели по анимация от 5 държави – Бразилия, България, Португалия, Аржентина и Турция 2020-2022; Организатор, куратор и селекционер на програмата ретроспектива на

българска анимация в рамките на 21st Monstra International animation film festival, Lisbon, Portugal и други. Общо е била ръководител на 4 международни проекта и участник в 6. В България е ръководила 2 проекта и е била участник в 17 други.

Доц. д-р **Радостина Нейкова** е търсен преподавател за майсторски класове и публични лекции (12 в чужбина и 8 в България).

Радостина Нейкова е търсена за ръководител на уъркшопи от редица университети и фестивали в Германия, Словения, Сърбия, Португалия, Русия, Македония, Италия, Бразилия, Куба, България и др. (22 в чужбина и 15 в България).

IV. Лични впечатления:

Познавам от дълги години и двамата кандидати като талантиви режисьори, художници и аниматори. Те се ползват с уважението на колеги и студенти. Ще споделя само по една тяхна изява, която ми е направила силно впечатление.

Доц. д-р **Господин Неделчев** през 2015 показва на Националния фестивал на българското документално и анимационно кино „Златен ритон“ в Пловдив програма от филми на негови студенти от втори курс, наречена „8 първи“, реализирани в негови класове в рамките на учебната година. Осемте миниатюри направиха силно впечатление с интересното разнообразие от стилове, свежи идеи и авторски хъс. Второкурсниците, под ръководството на Господин Неделчев, показаха умения и талант още в началото на обучението си да създадат филми, които с успех да се конкурират с творбите на професионалистите.

Доц. д-р **Радостина Нейкова** през 2022 беше куратор на българското представяне като страна-гост на 21 международен анимационен фестивал „Монстра“ в Лисабон, Португалия. В цялата си история българското анимационно кино не е имало толкова мащабно международно представяне, включващо показването на 80 късометражни, два пълнометражни анимационни и два документални филма за българската анимация. Бяха организирани и три изложби на български автори, както и множество майсторски класове и уъркшопи. Двигател и селекционер на тази международна промоция беше Радостина Нейкова и смятам, че подобно събитие е прецедент не само за българското кино, но и за цялата ни култура.

V. Заключение и класиране на кандидатите:

Смятам, че и двамата кандидати според представените хабилитационни материали имат качествата да заемат академичната длъжност „професор“. За съжаление, условията по конкурса не позволяват да бъдат класирани едновременно и двамата.

Творческите изяви и на двамата кандидати са съпоставими, и двамата имат значителен преподавателски опит и практика.

Доц. д-р **Радостина Нейкова** обаче представя, освен творческите си изяви, и солиден научен хабилитационен труд, както и 22 научни статии и студии, които вече имат публични отзиви (44 цитирания). Дейностите ѝ в областта на публичната лекционна дейност у нас и в чужбина, както и в ръководенето на творчески работилници са също впечатляващи.

Препоръчвам на членовете на уважаемия Факултетен съвет на НАТФИЗ „Кръстьо Сарафов“ да утвърдят **доц. д-р Радостина Нейкова** за заемането на академичната длъжност „професор“ в професионално направление 8.4. „Театрално и филмово изкуство“, научна специалност „Кинознание, киноизкуство и телевизия“.

Гласувам с ДА за доц. д-р Радостина Нейкова.

Проф. д-р Надежда Маринчевска
Институт за изследване на изкуствата – БАН

20.05.2022